

**Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 20.051.201
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
доктору мистецтвознавства, професору,
професору кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Черепанину Миرونу Васильовичу
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57**

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної
підготовки

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Душного Андрія Івановича
на дисертаційну роботу

Стрижибороди Петра Володимировича

**«Творча діяльність Штепана Рака (Чехія) в контексті розвитку
академічного гітарного мистецтва кінця XX – початку XXI століття»
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
галузі знань 02 Культура і мистецтво**

Сучасне народно-інструментальне мистецтво у його різноманітних вимірах – регіональних, національних, світових – визначається поліжанровими і полістильовими характеристиками, що формують його вагоме місце у музичному світі. Одним з найголовніших показників народно-інструментального мистецтва є його виразна динаміка розвитку упродовж XX – XXI ст., що засвідчується як активним входженням у сферу академічної музики, так і інтегруванням з естрадно-популярною та джазовою сферами. Серед інструментів народного походження саме гітара стала не лише першим інструментом, що стрімко увійшов у сферу академічної музики, але й тим, що окреслив подальші вектори розвитку народних інструментів у сольному, ансамблевому, оркестровому музикуванні, у взаємодії композиторської і

виконавської творчості, формуючи засади освітніх та репертуарних тенденцій. Тому не випадковим постає значна наукова зацікавленість розвитком гітарного мистецтва як в Україні, так і за кордоном, яка особливо активізувалася в останні десятиліття. Дослідники обирають різні ракурси своїх наукових пошуків, вивчаючи як органологічні, композиторські, виконавські, персонологічні, соціокультурні та ін. студії.

Звернення дослідника Петра Стрижибороди до постаті яскравого представника гітарного мистецтва ХХ – початку ХХІ ст. Штепана Рака у цьому контексті постає, з однієї сторони, логічним продовженням цих тенденцій, з іншої, позначеним новаторським підходом, зумовленим потребою введення комплексного аналізу здобутків митця в українське наукове поле, використання їх у теорії і практиці національного гітарного мистецтва. Це засвідчує **актуальність і своєчасність** цієї наукової роботи. Важливим при цьому постає унікальна доля гітариста, який репрезентуючи чеське гітарне мистецтво, є українцем за походженням, а його складна життєва історія щільно переплітається з творчими характеристиками як композиторської, так і виконавської діяльності.

В аналізованій дисертації П. В. Стрижибороди метою постає комплексний аналіз універсалізму творчості Штепана Рака як синтезу його композиторських, виконавських та навчально-педагогічних здобутків, їх актуалізація та введення до теорії та практики українського гітарного мистецтва. Відповідно до мети сформульовані завдання, виконання яких чітко реалізоване і відтворене у **структурі роботи**. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, додатків. Загалом, робота обсягом 304 сторінки, з яких основного тексту 193 сторінки, чітко і логічно побудована, а її основні компоненти забезпечують відтворення всіх основних напрямів наукових пошуків та узагальнень автора.

Методологічними засадами дослідження П. Стрижибороди є комплекс наукових підходів і методів, зокрема синтезування методів історизму,

системності, порівняльного і культурологічного аналізу, джерелознавства, соціокультурної динаміки та ін. Проте пріоритетними слід відзначити персонологічний та феноменологічний підходи, які забезпечили не лише системну особистісну характеристику універсальної творчості Ш. Рака, але й визначення унікальності його здобутків у контексті розвитку гітарного мистецтва.

Важливо також, що автор використав й емпіричні методи – інтерв'ю та спостереження, залучивши до матеріалів узагальнень матеріали особистих зустрічей з гітаристом, відвідини його концертів та прослуховування звукозаписів.

Основною концепцією дослідження творчості гітариста Штепана Рака дослідник Петро Стрижиборода обрав творчий універсалізм, що дозволив комплексно розглянути різноманітні вектори діяльності митця – композиторський, виконавський, навчально-педагогічний та ін. Слід відзначити, що саме звернення до постаті Ш. Рака та введення до музикознавчого обігу аналізу як окремих напрямів творчості митця, так й їх взаємодію дозволяє підкреслити незаперечну **наукову новизну дослідження** П. Стрижибороди. Автором вперше систематизовано жанрову і тематичну площини оригінальних творів для гітари Ш. Рака, здійснено аналіз та диференціацію програмних модусів його композиторської творчості. Дисертант виявляє також стильові особливості виконавської манери гітариста, пропонуючи систематизацію моделей її репрезентації. Також вперше для наукового загалу пропонується аналіз освітньо-педагогічних принципів видатного гітариста, що має поряд із теоретичним і вагоме практичне значення. Узагальнений аналіз творчості Штепана Рака на основі значного обсягу нотних і звукозаписних джерел, концертно-гастрольної та звукозаписної діяльності митця дозволив визначити його значення і роль у гітарному мистецтві кінця XX – початку XXI ст.

У **першому розділі** дисертації основну увагу приділено аналізу стану наукового опрацювання різновекторної проблематики гітарного мистецтва в українському та зарубіжному музикознавстві. Проведений історіографічний аналіз засвідчив, що найбільш розробленими є історико-виконавський і персонологічний напрями досліджень, які охоплюють історію розвитку гітарного мистецтва, композиторську творчість, виконавську діяльність, педагогічні концепції та методичні засади навчання гітаристів. Це дало змогу окреслити сучасний стан наукових студій, виявити їх основні тенденції та визначити недостатньо досліджені аспекти творчої спадщини Штепана Рака. Показовим є також залучення численних іноземних джерел, зокрема й чеських, які переконливо засвідчують відсутність комплексної роботи, присвяченої постаті гітариста.

У **другому розділі** представлено життєвий і творчий шлях Штепана Рака крізь призму його багатогранної діяльності як композитора, виконавця і педагога. Визначено прояви універсалізму митця, розкрито особливості його виконавського стилю, унікальну специфіку звуковидобування, систему штрихів, різноманітність технічних прийомів гри та їх роль у розширенні художньо-виражальних можливостей класичної гітари. Здійснений аналіз композиторського доробку засвідчив вагомий внесок митця у розвиток сучасного гітарного мистецтва та утвердження нових жанрово-стильових орієнтирів.

Окрему увагу приділено творчості Ш. Рака як композитора, яка охоплює твори малої та великої форми (сонати, сюїти), переважно програмного характеру, у яких поєднуються віртуозна техніка, програмність, новаторські засоби виразності й індивідуальна композиторська мова. Відзначено твори як сольного, так і ансамблевого жанрів, які засвідчують прагнення композитора максимально розширити репертуар солістів-гітаристів і представити тембровий потенціал однорідного гітарного ансамблю. П. Стрижиборода підкреслює новаторські пошуки Ш. Рака у камерно-інструментальній творчості, де

синтезуються тембри гітари та інших інструментів (віолончелі, флейти, маримби, струнного квартету, скрипки та ін.). Ці твори засвідчують пошуки композитора не лише у тембральній площині, але й у напрямках і засобах програмності, представлення характеристик різних музичних культур світу.

Композиторська творчість Ш. Рака розглядається П. Стрижибородою як невід’ємна від виконавських і педагогічних пошуків митця, які здобули визнання і продовження не лише в Чехії, але й у світі.

У **третьому розділі** досліджено жанрово-стильові особливості композиторської творчості Штепана Рака. Встановлено, що переважна більшість його творів має програмну основу й виникла під впливом літературних джерел, історичних подій, природних образів, особистих мистецьких вражень, подорожей та спілкування з видатними діячами культури. Виокремлено основні програмні модуси творчості композитора, серед яких визначено звуконаслідувальний, фольклорний, історико-меморіальний, літературний, філософський, пейзажний, географічний і автобіографічний.

Узагальнено основні етапи творчої еволюції Ш. Рака, охарактеризовано його авторський стиль, визначено особливості виконавської манери та засади педагогічної концепції. Доведено, що творчість митця ґрунтується на органічному поєднанні академічних традицій із новаторськими технічними прийомами, розширеними можливостями звуковидобування, елементами театралізації виконання, міжкультурним діалогом і програмністю музичного мислення. В основі розділу – виконавський аналіз репрезентативних творів Ш. Рака, що представляють основні жанри його творчості – віртуозні композиції, твори великої форми (сюїта, соната), театралізовані постановки за участю гітари, а також навчально-дидактичний матеріал, що об’єднаний у цикли п’єс.

Авторські твори Ш. Рака постають унаочненням як стильових характеристик його творчості, так і специфічних особливостей гітари – технічних і виразових.

Завершують дисертацію Висновки та Список використаних джерел, що містить 241 найменування, з яких 61 – іноземними мовами. Висновки чітко постають відображенням мети і основних завдань дослідження. У Додатках представлено інформацію про публікації та апробацію результатів авторського дослідження, фотоальбом виступів та різних форм творчої діяльності Ш. Рака, нотні приклади аналізованих творів, а також вибрану дискографію митця, що в сукупності унаочнює теоретичний матеріал дисертації.

Дисертаційна робота П. Стрижибороди містить результати власних досліджень. Всі покликання на позиції та цитати науковців чи виконавців оформлені коректно. Текст дисертації не містить ознак порушення академічної доброчесності.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у викладанні навчальних дисциплін, пов'язаних з історією народно-інструментального мистецтва, зокрема гітарного; теорією і практикою музичного виконавства; гітарною педагогікою; а також виконавським і стильовим аналізом музичних творів у закладах освіти, культури та мистецтва України. Отримані результати сприятимуть поглибленню наукових досліджень у галузі гітарного мистецтва, розкриттю значення творчої спадщини Ш. Рака для сучасної теорії та виконавської практики, розширенню концертно-педагогічного і навчального репертуару гітаристів композиціями гітариста, а також удосконаленню методичних засад професійної підготовки майбутніх виконавців.

Матеріали дисертації можуть бути використані під час підготовки мистецтвознавчих і культурологічних досліджень, у навчально-методичній діяльності викладачів класу гітари, зокрема для вивчення теоретичних і практичних основ гітарного виконавства, організації початкового етапу навчання, формування навчального та концертного репертуару, розроблення методичних рекомендацій, навчальних програм, підручників, посібників, лекційних курсів і практичних занять для здобувачів освіти різних рівнів у

зкладах освіти, культури та мистецтва України, а також у системі підвищення кваліфікації викладачів гітари.

Загалом, високо оцінюючи дисертаційну роботу Петра Стрижибороди, все ж слід висловити **окремі зауваження і запитання**.

1. Серед проаналізованих автором значної кількості джерел, у т. ч. іноземними мовами, все ж не знайшла свого відображення й аналізу дисертація Юрія Курача на тему «Професійні засади гітарної творчості XVII – початку XXI століть у проєкціях індивідуальних стилів» (ЛНМА ім. М. Лисенка, 2025 р.). У ній окреслено архетипні риси творчості зарубіжних та українських митців-гітаристів, зокрема й періоду XX – початку XXI ст., інтегрування різних напрямів їх діяльності. Автором відзначено і «формування єдиного транскультурного континууму гітарної творчості, в якому локальні традиції інтегруються у загальносвітовий творчий контекст»¹. Ці ідеї також суголосні висловленим позиціям дисертанта Петра Стрижибороди щодо творчості Штепана Рака, і могли б їх органічно доповнити.

2. У роботі серед завдань визначено «виокремлення інтерпретаційних моделей виконавської діяльності гітариста». Вони представлені дисертантом як підсумок підрозділу 2.3.2 і у загальних висновках. Проте бажаним було б доповнення цих моделей – авторсько-інтерпретаційної, наративно-образної, технічно-експериментальної, духовно-філософської, синтетичної стильової – прикладами конкретних творів виконавської творчості Ш. Рака для їх ілюстрації.

3. Які перспективні шляхи вбачає автор для популяризації творчості й здобутків Ш. Рака саме в українському гітарному середовищі, і на яких освітніх і виконавських рівнях?

¹ Курач Ю. Я. Професійні засади гітарної творчості XVII – початку XXI століть у проєкціях індивідуальних стилів. Дис. доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. 243 с.

Проте, висловлені зауваження, запитання і побажання не знижують цінності дисертаційної роботи П. В. Стрижибороди, а сприятимуть її подальшому науковому розвитку.

Матеріали дисертаційної роботи сприятимуть поглибленню наукових студій у сфері гітарного мистецтва, висвітленню творчого доробку Ш. Рака в контексті теорії та виконавської практики, розширенню репертуару сучасних гітаристів шляхом залучення творів митця, а також удосконаленню методичних підходів до професійної підготовки майбутніх виконавців-гітаристів.

Результати дослідження П. Стрижибороди викладено у 14 публікаціях, з яких чотири статті – у фахових виданнях з мистецтвознавства, затверджених МОН України (з них одна – у співавторстві з науковим керівником), дві – у періодичних зарубіжних виданнях, вісім – в апробаційних виданнях – збірниках тез та матеріалів наукових конференцій, а також у інтернет-журналі «Музика». Слід також відзначити широку апробацію результатів дослідження на численних конференціях в Україні та за кордоном.

Дисертація Стрижибороди Петра Володимировича «Творча діяльність Штепана Рака (Чехія) в контексті розвитку академічного гітарного мистецтва кінця XX – початку XXI століття» за своїм змістом та оформленням відповідає предметній області спеціальності 025 Музичне мистецтво галузі знань 02 Культура і мистецтво, а також вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами), вимогам наказу Міністерства науки і освіти України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами). Це дає підстави вважати, що автор дисертації Стрижиборода Петро

Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри

музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

Андрій ДУШНИЙ